

MILITARY SCIENCES

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ, ЗАВДАННЯ ТА ПРІОРИТЕТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЄННО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Семененко О.М.,

<https://orcid.org/0000-0001-6477-3414>

доктор військових наук, старший науковий співробітник,
начальник науково-дослідного відділу

Центрального науково-дослідного інституту Збройних Сил України

Воронченко І.О.,

<https://orcid.org/0000-0001-6074-2995>

Міністерство оборони України

Онофрійчук П.В.,

<https://orcid.org/0000-0003-2203-5282>

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник

Центрального науково-дослідного інституту Збройних Сил України

Київ, Україна

Єгоров С.Н.,

<https://orcid.org/0000-0002-6774-056X>

доцент кафедри військової підготовки
Національного авіаційного університету

Київ, Україна

Тарасов О.В.

<https://orcid.org/0000-0002-6763-8653>

старший викладач кафедри військової підготовки
Національного авіаційного університету

Київ, Україна

BASIC PRINCIPLES, TASKS AND PRIORITIES OF ENSURING MILITARY-ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE

Semenenko O.,

<https://orcid.org/0000-0001-6477-3414>

Doctor of Military Sciences, Senior Researcher,
head of the research department

Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine

Voronchenko I.,

<https://orcid.org/0000-0001-6074-2995>

Ministry of Defence Ukraine Kyiv, Ukraine

Onofriichuk P.,

<https://orcid.org/0000-0003-2203-5282>

Candidate of Economic Sciences, Senior Researcher,
Senior Research Fellow

Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine

Kyiv, Ukraine

Yehorov S.,

<https://orcid.org/0000-0002-6774-056X>

Associate Professor of Military Training
National Aviation University, Kyiv, Ukraine

Tarasov O.

<https://orcid.org/0000-0002-6763-8653>

senior lecturer at the Department of Military Training
National Aviation University, Kyiv, Ukraine

DOI: [10.24412/3162-2364-2021-81-1-21-27](https://doi.org/10.24412/3162-2364-2021-81-1-21-27)

АНОТАЦІЯ

Сучасні тенденції розвитку теорії і практики формування національних інтересів держави та оцінювання стану їх захищеності показує, що одними із визначальних елементів сучасного безпекового середовища для будь-якої країни є стан розвитку їх воєнної та економічної складової. Міцний зв'язок цих двох

складових національної безпеки України дозволяє їх поєднати в єдине поняття – воєнно-економічна безпека країни. Сьогодні, воєнно-економічну безпеку можна розглядати як стан захищеності національного економіки держави від зовнішніх та внутрішніх загроз, за якого воно здатна задовольняти економічні потреби воєнної організації для її будівництва, утримання та подальшого розвитку з метою забезпечення необхідного рівня захисту національних інтересів України в цілому. У статті авторами розкрито питання формування основних принципів, пріоритетів, перспективних напрямків та шляхів забезпечення воєнно-економічної безпеки України. Також авторами у статті визначено основні шляхи реалізації та розвитку зовнішньоекономічного механізму забезпечення воєнно-економічної безпеки в Україні. Визначенні у статті погляди на воєнно-економічної безпеки держави як інтегровану складову її воєнної та економічної безпеки дозволили сформулювати завдання щодо забезпечення воєнно-економічної безпеки в державі на необхідному рівні, визначити основні принципи її забезпечення, а також розкрити пріоритети, перспективні напрямки та шляхи її забезпечення в Україні, враховуючи сучасний стан розвитку економіки країни та її воєнної організації. Подальшим дослідженням передбачається визначення системи показників та критеріїв оцінювання рівня (стану) воєнно-економічної безпеки України та розроблення методичного апарату оцінювання.

ABSTRACT

Current trends in the theory and practice of forming the national interests of the state and assessing the state of their protection shows that one of the defining elements of the modern security environment for any country is the state of development of their military and economic component. The strong connection between these two components of Ukraine's national security allows them to be combined into a single concept - the country's military and economic security. Today, military and economic security can be considered as a state of protection of the national economy from external and internal threats, in which it is able to meet the economic needs of the military organization for its construction, maintenance and further development to ensure the necessary level of protection of national interests. The article reveals the formation of basic principles, priorities, promising areas and ways to ensure the military and economic security of Ukraine. The authors also identify the main ways of implementation and development of the foreign economic mechanism of military and economic security in Ukraine. Defining in the article views on military and economic security of the state as an integrated component of its military and economic security allowed to form tasks to ensure military and economic security in the state at the required level, to determine the basic principles of its provision, and to reveal priorities, perspective directions and ways of its provision. in Ukraine, given the current state of economic development of the country and its military organization. Further research provides for the definition of a system of indicators and criteria for assessing the level (state) of military and economic security of Ukraine and the development of a methodological apparatus for evaluation.

Ключові слова: національна безпека, воєнна безпека, економічна безпека, воєнно-економічна безпека.

Keywords: national security, military security, economic security, military and economic security.

Актуальність проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Аналіз процесів становлення та розвитку воєнної організації держави (ВОД) показує, що практично в усіх документах щодо розбудови ВОД (Воєнна доктрина, Конституція України, Закони України “Про національну безпеку”, “Про Збройні Сили України” тощо) дуже слабо відображаються питання воєнно-економічного характеру, які в сучасних умовах розвитку України та її воєнної організації стають сьогодні визначальними [1 – 3]. Це викликано достатньо низьким рівнем проведення досліджень щодо впливу воєнно-економічного фактору на процеси реформування, розвитку та можливого застосування Збройних Сил (ЗС) України.

Геополітичні зміни, зміни форм та способів вирішення міжнародних проблем та конфліктів, перехід до вирішення військових протиріч між державами невоєнними засобами, зміцнення тенденцій силового вирішення конфліктів (Ірак, Югославія, Лівія, Сирія, Україна) обумовлюють необхідність вирішення проблеми підвищення обороноздатності України відштовхуючись від сучасних умов розвитку економіки країни [4–14], тобто сьогодні необхідно обґрунтовувати подальші шляхи і напрямки розвитку ВОД з воєнно-економічної точки зору. Все це і зумовлює актуальність та своєчасність питання, яке розглядається в статті.

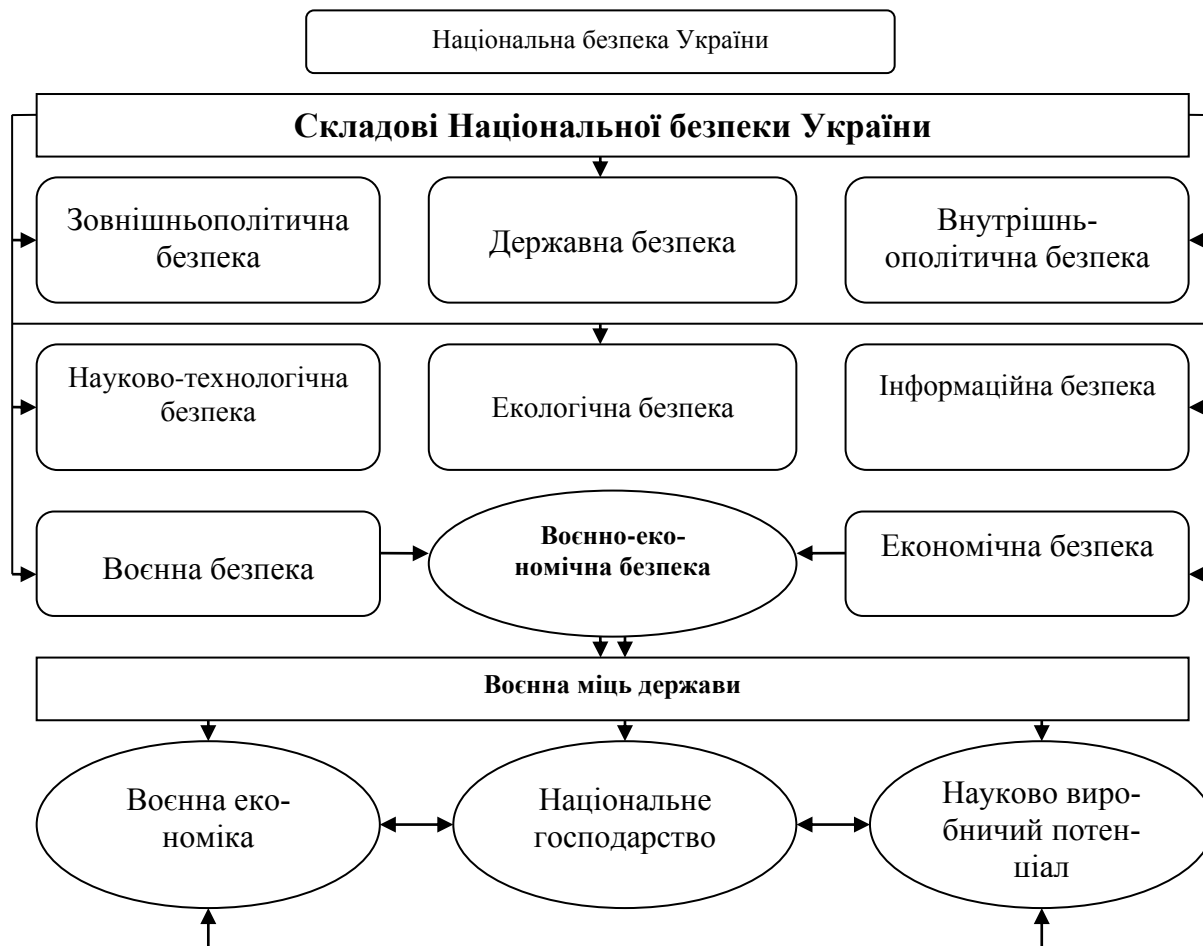

Рисунок 1 - Місце ВЕБ у системі забезпечення національної безпеки держави

Аналіз останніх досліджень, публікацій показує, що воєнно-економічна безпека (ВЕБ) держави в процесі її вивчення та дослідження в Україні розуміється як складова економічної безпеки [8] чи вид національної безпеки [9]. Але найбільш доцільним та адекватним до сучасних реалій було б вважати її інтегруючою складовою двох різних сфер національної безпеки: воєнної та економічної безпеки держави (рис. 1).

Аналіз останніх досліджень українських та російських фахівців-науковців [4 – 9] свідчить про відсутність єдиних поглядів щодо визначення поняття ВЕБ держави. Зокрема [4, 5, 7] визначає ВЕБ як здатність воєнної економіки стійко підтримувати необхідну воєнну міць та реалізовувати науково-виробничий потенціал воєнної економіки в обсязі та у терміни, що передбачені воєнною доктриною держави.

У той же час у [6, 8, 9, 14] ВЕБ визначається як стан національного господарства, за якого має місце достатній розвиток та збереження науково-виробничого потенціалу воєнної економіки, який забезпечує матеріально-технічне оснащення Збройних Сил.

Воєнна та економічна безпеки є невід'ємними складовими національної безпеки України. Тому безпосередній зв'язок воєнної та економічної складових національної безпеки дозволяє стверджувати про наявність в безпековому середовищі такої складової як воєнно-економічна безпека (ВЕБ), яка

може бути визначена як готовність держави забезпечувати такий рівень розвитку економіки держави, за якого вона може задовольняти економічні потреби воєнної організації, воєнно-промислового та науково-технічного комплексів для їх стійкого розвитку [10]. Тому ВЕБ держави поєднує у собі певні елементи, на перший погляд, двох різнобічних за своєю суттю сфер національної безпеки: воєнної безпеки (ВБ) та економічної безпеки (ЕБ), але їх тісний зв'язок дозволяє розглядати їх через призму єдиного цілого елементу безпекового середовища – ВЕБ.

Критерії та показники оцінювання стану ВЕБ повинні надавати можливості усебічного оцінювання розвитку та стійкості національного господарства (у тому числі оборонно-промислового комплексу (ОПК)) [4], [7], [13], як наслідок виникає необхідність формування підходів до розрахунку загального показника інтегрального стану ВЕБ держави, що дозволив би оцінити динаміку змін національної безпеки в цілому, порівняти стани національних господарств різних держав та, можливо, здійснити певне коригування у довгостроковому плануванні для досягнення оптимальних результатів.

Неоднорідність поглядів на ВЕБ держави та відсутність однозначності її розуміння щодо її місця у системі забезпечення національної безпеки держави формує актуальність проблеми, яка розглядається в статті.

Мета статті полягає у визначенні основних принципів та пріоритетів забезпечення воєнно-економічної безпеки України та розкритті основних перспективних напрямків та шляхів її забезпечення.

Виклад основних положень матеріалу статті. Рівень ефективності систем безпеки будь-якої держави визначається рівнем розвитку економічної системи. Сучасне становище, в якому опинилася Україна, засвідчує те, що в процесі формування економічної системи держави її не розглядали як основний компонент забезпечення безпеки, ігнорувалися загрози, які постійно виникали як всередині, так і зовні. На сьогодні проблема економічної безпеки України є визначальною в контексті існування і розвитку України як суверенної держави. Тому на сьогодні економіка повинна розглядатись насамперед як механізм забезпечення територіальної цілісності держави, як визначальний компонент системи національної безпеки. ВЕБ характеризує можливість та готовність держави забезпечувати економічні, соціальні, науково-технічні, інформаційні умови розвитку воєнно-економічного потенціалу (ВЕП) на рівні, який гарантує воєнну безпеку країни, а також здатність оборонно-промислового комплексу (ОПК) України гарантувати задоволення військово-економічних потреб на рівні раціональної оборонної достатності.

Забезпечення ВЕБ є найважливішою функцією держави. Як специфічне направлення державної воєнно-економічної політики процес забезпечення ВЕБ охоплює систему взаємовідносин між господарчими суб'єктами щодо задоволення воєнних потреб суспільства та має на меті пошук оптимальних шляхів вирішення комплексу воєнно-економічних проблем.

Головною метою забезпечення ВЕБ держави є всебічне задоволення потреб її воєнної організації у необхідних фінансових та матеріальних ресурсах на основі використання економічного потенціалу держави та можливостей воєнно-економічного (воєнно-технічного) співробітництва України з іншими державами.

Важливими напрямком зміцнення ВЕБ держави є зміцнення воєнно-економічного потенціалу держави. *Воєнно-економічний потенціал (ВЕП)* – це частина економічного потенціалу (ЕП) держави, яку держава може використовувати у воєнних цілях при максимальному воєнно-економічному напруженні та зведенню до мінімуму усіх невоєнних потреб суспільства.

Економічний потенціал – це об'єктивні можливості держави, які є у неї для виробництва матеріальних засобів з метою задоволення потреб суспільства. Ці можливості визначаються обсягом та якістю реальної економіки. Показниками ЕП є кількість трудових ресурсів, мінерально-сировинних ресурсів, палива, енергії, величина виробничих фондів тощо.

До основних завдань держави щодо забезпечення ВЕБ на необхідному рівні можна віднести:

розроблення та удосконалення законодавчої бази, що регламентує відношення у воєнно-економічній сфері, чіткий розподіл та погодження функцій органів державного управління та інших державних організацій при вирішенні завдань забезпечення воєнної безпеки країни;

створення системи оцінювання, планування та фінансування воєнних потреб держави із застосуванням програмно-цільових методів на основі параметрів макроекономічного прогнозування соціально-економічного розвитку країни;

ефективне використання можливостей системи державного оборонного замовлення з урахуванням ринкових механізмів;

раціональне використання, подальший розвиток та державна підтримка науково-технічного та виробничого потенціалу оборонного сектору економіки в інтересах вирішення завдань забезпечення воєнної безпеки держави;

підготовка системи управління економікою до стійкого функціонування у період мобілізації;

удосконалення державної системи мобілізаційної підготовки економіки;

накопичення у необхідних обсягах та утримання запасів матеріальних засобів у ЗС, державному та мобілізаційному резервах;

здійснення закупівель нового озброєння із одночасним його ремонтом, подовження термінів експлуатації та модернізація вже існуючих зразків;

ефективне використання можливостей взаємовигідного воєнно-економічного (воєнно-технічного) співробітництва з іншими державами, у тому числі постачань воєнної продукції на експорт тощо.

До основних принципів воєнно-економічної безпеки можна віднести:

адекватність рівня фінансового та матеріального забезпечення ВОД реальним потребам воєнної безпеки та економічними можливостями держави;

централізоване державне управління воєнно-економічними процесами із використанням ринкових механізмів;

концентрація фінансових, матеріально-технічних ресурсів на вирішення ключових завдань забезпечення воєнної безпеки;

прискорений розвиток пріоритетних, конкурентоздатних та тих, які можуть замінити імпорتنі, технологій та виробництв, здебільшого подвійного призначення, для потреб воєнної безпеки держави.

Аналіз сучасного стану забезпечення ВЕБ провідних країн світу (США, Германия, Великобританія, Франція, Росія тощо) дозволяє визначити головні тенденції та закономірності забезпечення ВЕБ. Наприклад, до основних форм забезпечення ВЕБ будь-якої держави можна віднести:

воєнно-економічний патронат, який впливає на внутрішньо-системну ВЕБ систем воєнно-економічного призначення держави, за умови, якщо сукупність цих систем розглядувати як цілісну систему;

воєнно-економічну кооперацію, яка забезпечує ВЕБ держави під час взаємодії воєнної еконо-

міки держави із різними воєнно-економічними системами, які не пов'язані з цим сектором національного господарства відносинами підпорядкованості; воєнно-економічне протиборство, яке основною формою забезпечення ВЕБ держави під час відбиття невоєнних та силових форм агресії противника. Воно забезпечує безпеку національного господарства під час боротьби (насамперед, силової (озброєної) супротивників).

ВЕБ держави включає в себе наступні найважливіші компоненти:

воєнно-економічна самодостатність – здатність держави задовольняти основні воєнні потреби за рахунок власних ресурсів;

надійність та стійкість функціонування воєнного сектору економіки – здатність воєнної економіки розвивати свої науково-технічні можливості;

наявність мобілізаційних можливостей для розгортання воєнного виробництва.

Мобілізаційне розгортання економіки (економічна мобілізація) є, з одного боку, крайньою мірою підготування держави до масштабної (регіональної) війни, а з іншого боку – достатньо інертним (безповоротним) процесом нарощування воєнного виробництва, який в умовах підготовки до війни неможливо зупинити. Тому структурно-логічна схема визначення цільових напрямків (шляхів, програм) забезпечення ВЕБ держави повинна передбачати обґрунтування стратегії ВЕБ з врахуванням як програм економічного розвитку держави, так і положень воєнної політики керівництва держави. Концепція ВЕБ держави повинна базуватися, з одного боку, на положеннях воєнної доктрини держави, а з іншого – на прийнятій стратегії забезпечення її економічної безпеки. Забезпечення (підтримання високого рівня) ВЕБ держави передбачає наявність достатньо високих рівнів інших складових частин національної безпеки, та навпаки, ВЕБ є невід'ємною умовою забезпечення (досягнення прийнятного рівня) воєнної, економічної, політичної, інформаційної енергетичної безпеки держави та інших видів національної безпеки.

Готовність держави до відбиття нападу забезпечується у мирний час побудовою стійкої системи управління ВОД, створення виробничих потужностей, запасів матеріальних засобів та ресурсів, а також завчасною підготовкою економіки до роботи в умовах воєнного часу з метою забезпечення потреб ЗС України та інших військових формувань. Тому, аналізуючи сучасний стан розвитку системи ВЕБ в Україні, можна визначити наступні пріоритети забезпечення воєнно-економічної безпеки в нашій державі на найближчий час:

1) потрібно розвивати вже існуючу воєнну інфраструктуру, вміти проводити заходи стратегічного розгортання, а також вміти застосовувати частини та підрозділи (вести бойові дії). Для цього необхідно постійно удосконалювати (поновлювати) систему оперативного обладнання території держави;

2) Збройні Сили та інші військові формування, органи державного управління у мирний час по-

винні постійно здійснювати накопичення, ешелонування, розміщення та утримання запасів матеріальних засобів для мобілізаційного розгортання та ведення бойових дій військами (силами);

3) повинно постійно (безперервно) здійснюватися: планування підготовки військово-навченого резерву; його військовий облік та облік транспортних засобів, які при мобілізаційному розгортанні (на особливий період) передаються Збройним Силам та іншим військовим формуванням. Для цього Генеральний штаб ЗС України у взаємодії з органами державного та місцевого управління повинен постійно контролювати ці заходи;

4) підготовка до цивільної оборони повинна здійснюватися у мирний час та у період, коли є загроза, при цьому плануються та проводяться заходи із забезпечення безпеки функціонування об'єктів економіки, транспорту та комунікацій, підготовки необхідних сил та засобів до проведення аварійно-рятувальних та відновлювальних робіт;

5) мобілізаційна підготовка економіки повинна погоджуватися з системою мобілізаційного розгортання військ, територіальною та цивільною обороною з метою підвищення стійкості функціонування галузей та об'єктів економіки та своєчасного розгортання виробництва продукції воєнного та цивільного призначення за планами особливого періоду;

6) в умовах сучасного стану розвитку економіки України необхідно здійснювати міжнародне воєнно-технічне співробітництво для того, щоб вирішувати завдання забезпечення власної воєнно-економічної безпеки, але за умов ретельного аналізу економічної та зовнішньополітичної доцільності цих рішень тощо.

Все це обумовлює необхідність комплексного рішення проблем структурної перебудови та технологічного оновлення промисловості в інтересах конверсії воєнного виробництва з метою підвищення та зміцнення рівня ВЕБ держави. Основними напрямками рішення цих проблем сьогодні для України можуть бути:

комерціалізація технологій подвійного призначення;

державна підтримка та регулювання процесів конверсії воєнного виробництва (тобто процесів трансферу технологій подвійного призначення);

розробка відповідної нормативно-правової бази та впровадження механізмів розподілу прав в практику контрактного фінансування виробництва на базі технологій подвійного призначення;

створення інфраструктури фінансового, інформаційного та консультативного забезпечення трансферу технологій подвійного призначення;

удосконалення державних контрольних механізмів в напрямку посилення їх можливостей щодо селективного та оперативного виявлення, попередження та припинення несанкціонованих передач (продажу) технологій подвійного призначення;

професійна підготовка та перепідготовка керівних кадрів з метою формування нової категорії спеціалістів – менеджерів щодо аналізу ринку високотехнологічної продукції та послуг.

Актуальним сьогодні для України в умовах недостатнього розвитку її ОПК є напрямок зміцнення воєнно-економічних основ забезпечення безпеки держави на основі співробітництва з іншими країнами. З урахуванням нових реалій воєнно-політичної обстановки в світі розвиток інтересів воєнно-економічної безпеки багатьох країн світу потребує не тільки підтримання економічних зв'язків, а й формування нових, які будуть сприяти підвищенню рівня наукового, технологічного та соціального прогресу в цих країнах. Україна в цьому питанні не є виключенням.

Сьогодні значне місце в формуванні цих зв'язків належить міжнародним економічним організаціям регіонального та міжрегіонального характеру, які створюються державами для вирішення економічних (в тому числі воєнно-економічних) та фінансових питань.

Механізми забезпечення ВЕБ держави поділяються на два види: внутрішньо-економічний та зовнішньоекономічний. Головними шляхами реалізації та розвитку внутрішньо-економічного механізму в Україні сьогодні можна визначити наступні:

- ринкові відносини та перетворення в воєнній економіці держави;

- сполучення централізованих поставок з ринковим інструментом в управлінні воєнною економікою;

- накопичення стратегічних резервів та запасів.

Ефективність функціонування зовнішньоекономічного механізму забезпечення ВЕБ може характеризуватися:

- здатністю національного господарства до розширеного відтворення;

- виробництвом в середині країни найважливіших видів продукції воєнного призначення;

- державним контролем над стратегічними ресурсами;

- стійкістю фінансової системи;

- достатнім рівнем підтримання наукового та інноваційного потенціалу воєнної економіки;

- збереженням економічної єдності (єдиного економічного простору) держави;

- підтриманням необхідного рівня державного регулювання економічних процесів з метою формування умов для нормального функціонування "ринкової" воєнної економіки;

- виключенням можливості впливу іноземного капіталу (в будь-яких формах) на ефективне виробництво оборонної продукції.

Головними шляхами реалізації та розвитку зовнішньоекономічного механізму забезпечення ВЕБ в Україні сьогодні можна вважати такі:

- розвиток воєнно-економічної інтеграції з іноземними державами;

- підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції та послуг військового призначення;

- розширення воєнно-економічного співробітництва.

Ефективність функціонування зовнішньоекономічного механізму забезпечення ВЕБ держави найчастіше характеризується:

- здатністю національного господарства протистояти зовнішнім загрозам;

- кооперацією з іншими державами у виробництві важливих видів озброєння та військової техніки; державним контролем над експортом та імпортом продукції та послуг воєнного призначення;

- стійкістю укладених воєнно-економічних угод, контрактів та союзів з іншими державами та міжнародними організаціями;

- підтриманням необхідного конкурентного рівня вітчизняної воєнної продукції;

- участю у формуванні регіонального воєнно-економічного простору;

- необхідним рівнем державного регулювання воєнно-економічного співробітництва для нормального функціонування національної економіки в умовах глобалізації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Визначенні у статті погляди на ВЕБ держави як інтегровану складову її воєнної та економічної безпеки дозволили сформулювати завдання щодо забезпечення ВЕБ в державі на необхідному рівні, визначити основні принципи її забезпечення, а також розкрити пріоритети, перспективні напрямки та шляхи її забезпечення в Україні, враховуючи сучасний стан розвитку економіки країни та її воєнної організації.

Подальшим дослідженням передбачається визначення системи показників та критеріїв оцінювання рівня (стану) ВЕБ України та розроблення методичного апарату оцінювання.

Література

1. Закон України Про національну безпеку України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241).
2. Про Стратегію національної безпеки України [Текст]: Указ Президента України від 12 лютого 2007 року N105/2007.
3. Манилов В.Л. Военная организация государства [Текст] / В.Л. Манилов // Военная мысль. – 1999. – № 2. – С. 2–13.
4. Баскаков В.В. Военно-экономическая составляющая безопасности страны [Текст] / Д.В. Гордиенко, А.С. Мошкин // Монография. – М: МО РФ, 2008. – 211 с.
5. Гордиенко Д.В. Военно-экономическая безопасность государства [Текст] / А.С. Хохлов // Монография. – М: Военная академия Генерального штаба ВС РФ, 2008, – 288 с.
6. Пожаров А.И. Показатели и критерии воєнно-экономической безопасности [Текст] / А.И. Пожаров // Военная мысль. – 2000. – №6 – С. 23–27.
7. Богданов С.А. Экономическая составляющая воєнной безопасности России на современном этапе [Текст] / С.А.Богданов // Военная мысль. – 2004. – №12. – С. 12–20.
8. Мунтян В.І. Економічна безпека України. [Текст] / Монографія. – К.: Видавництво КВІЦ, 1999. – 463с.
9. Ольшевський В.Й. Воєнно-економічна безпека: теорія і практика [Текст] / В.Й. Ольшевський // Наука і оборона. – 1999 – №3. –11–17.

10. Семененко О. М., Бойко Р. В., Водчиць О. Г., Остапець О. М., Кремешний О. І. (2013) Методичний підхід щодо оцінювання рівня воєнно-економічної безпеки держави на основі оцінок рівнів забезпеченості ресурсами. Системи озброєння і військова техніка: щокварт. наук. журн. Харків: ХНУПС. № 4 (36). С. 156–162.

11. Семененко О. М., Ремез А. В., Салкуцан С. М., Романченко О. А., Марко Є. І., Добровольська Л. А. Логіко-лінгвістична модель оцінювання стану воєнно-економічної безпеки держави / “Social Development and Security” journal of scientific Papers, 2020 р. Vol 10, Issue 5. P. 28-37.

12. Semenenko O., Vodchyts O., Bulhakov A., Remez A., Remez V. Methodological approach to justification of decision on update of samples of weapon and military equipment on the basis of the criteria of economy of economy of performance by the mof tasks on purpose // Sciences of Europe, (Praha, Czech Republic), vol 3, № 63 (2021), pp. 49-55.

13. The Implementation of Network-Centric Warfare – URL: <http://www.iwar.org.uk/rma/resources/ncw/implementation-of-NCW.pdf>. (дата звернення: 12.04.2021).

14. Жуков Г. П., Викулов С. Ф. Военно-экономический анализ и исследование операций. Москва: Воениздат, 1987. 440 с.